

Adolf Stachula

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

JELENIA GÓRA JAKO GARNIZON WOJSKOWY

W przeszłości miasto Jelenia Góra usytuowane u podgórza Sudetów i na pograniczu wielu tworzących i kształtujących się państw narodowych: Czech, Polski, Austrii i Prus stanowiła ważne ogniwo militarne w systemie obronnym tego regionu.

Już na początku XIV w. miasto miało solidne mury obronne i zamek na dzisiejszym Wzgórzu Krzywoustego. O ich doskonałości i odporności świadczyły nieudane ataki wojsk husyckich w 1427 r., które nie potrafiły zdobyć miasta. Zgodnie z zasadami średniowiecznej sztuki wojennej na pewno murów miasta broniły do-
rażnie zorganizowane oddziały składające się z jej mieszkańców i ludności pobliskich okolic [2, s. 41-45]. Niestety o sposobie organizacji walki i o ludziach nie zachowały się żadne pisane dokumenty historyczne.

W XV i XVI wieku system fortyfikacyjny Jeleniej Góry zmodyfikowano, przystosowując go do rozmieszczenia i użycia broni palnej w przypadku oblężenia miasta. Pochodzące z tego okresu informacje historyczne, określiły stosunkowo dokładnie wysokość, grubość murów obronnych i basteji, natomiast brakuje jakichkolwiek wzmianek o sposobie organizacji oraz siłach i środkach przeznaczonych do walki. Zbudowany w tym okresie system obronny miasta, nie modyfikowany przez kilkadziesiąt następnych lat, nie spełniał już wymogów w następnym wieku.

W XVII w. na szeroką skalę stosowano różnorodną broń palną. Niewątpliwie włodarzom miasta brakowało funduszy na jej zakupy. W takiej sytuacji miasto i jego mieszkańcy wobec dobrze uzbrojonych i zorganizowanych oddziałów wojskowych nie mieli możliwości zapewnienia skutecznej obrony miastu i zapewnienia bezpieczeństwa jej mieszkańcom.

Dla Jeleniej Góry pierwsza połowa XVII w. w dobie prowadzenia wojen za pomocą nowoczesnych środków walki przyniosła tragiczne skutki.

Szczegółne piętno odcisnęła na mieście wojna trzydziestoletnia (1618-1648). Już w 1627 r. mieszkańcy Jeleniej Góry musieli zapewnić oddziałom saskim na terenie odpowiednie warunki zakwaterowania i wyżywienia. W roku 1634 grabieży mienia dokonały oddziały wojsk cesarskich, a w latach 1638-1639 Jelenią Górę rabowały i nakładały na nią kontrybucję oddziały wojsk szwedzkich, które jednocześnie kwaterowały w mieście, stanowiąc jego załogę.

W kolejnym 1640 r. Jelenia Góra stała się widownią wielomiesięcznych walk między oddziałami szwedzkimi a cesarskimi. Szwedzi bronili miasta, czym narazili miasto na ogromne zniszczenia. Miasto od września do grudnia 1640 r. było oblegane przez oddziały cesarskie, które prawie przez dziesięć tygodni ostrzeliwały je ogniem artylerii. Po walkach oddziały szwedzkie same opuściły wyludnione i zniszczone miasto.

W wyniku walk o miasto toczonych w latach 1645-1646 pozostało w nim tylko 30 mieszkańców, na których spadł obowiązek kwaterowania przejściowo kilkuset żołnierzy walczących stron [1, s. 57-64].

Od zakończenia wojny trzydziestoletniej do roku 1740 Jelenia Góra pozostała pod panowaniem austriackim. Austriacy utrzymywali w mieście niewielką załogę swoich wojsk, kwaterując je w różnych miejscach, a także na kwaterach prywatnych, ponieważ miasto wówczas nie miało jeszcze odpowiednich budynków koszarowych.

W latach 1740-1858 Jelenia Góra jako garnizon wojskowy spełniała tę funkcję doraźnie, w zależności od sytuacji. Od roku 1740, przechodząc pod panowanie Prus, wzbudzała większe zainteresowania króla pruskiego, który w 1741 r. przybył na inspekcję garnizonu jeleniogórskiego. Rozliczne problemy toczącej się wojny o przynależność ziemi śląskiej pewnie nie pozwoliły wówczas podjąć odpowiedniej decyzji wykorzystania miasta do celów militarnych jako stałego miejsca kwaterowania wojsk.

W latach 1744-1745 i 1756-1763 toczona wojna prusko-austriacka nie ominęła Jeleniej Góry; miasto ponownie zmuszone zostało do kwaterowania wojsk walczących stron oraz wyekwipowania kilkudziesięciu rekrutów na potrzeby garnizonu pruskiego [9, s. 86-126].

Do czasów wojny napoleońskiej (1806-1813) w garnizonie stacjonowały przejściowo niewielkie oddziały wojska pruskiego, a podczas wojny miasto zajęli Francuzi. Dopiero w roku 1813 w Jeleniej Górze utworzono batalion Landwehry jako straż obywatelską; faktycznie garnizon jeleniogórski tworzył batalion Landwehry po roku 1815.

W latach 1848-1851, w okresie ruchów narodowych nazywanych „Wiosną Ludów”, nastąpiły znaczne zmiany w wojskowości państwa pruskiego, ideą których było systematyczne zwiększanie liczby wojsk i powstawanie nowych struktur organizacyjnych.

Miasta Dolnego Śląska: Wrocław, Zgorzelec, Legnica, Bolesławiec, Jelenia Góra itd., zaczęły odgrywać coraz większą rolę jako garnizony stałego zakwaterowania wojska. Brak infrastruktury w postaci wyodrębnionych budynków koszarowych utrudniał funkcjonowanie codziennego życia mieszkańcom miasta, ponieważ spoczywał na nich obowiązek kwaterowania wojska w mieszkaniach prywatnych.

Władze miasta z funduszu własnego w 1858 r. zakupiły budynek rafinerii cukru i zaadaptowały go na koszały (obecnie ZSZ „Mechanik” przy ul. Obrońców Pokoju). W ten sposób stworzono możliwości stałego stacjonowania wojsk w Jeleniej Górze. Od 1860 r. w mieście na stałe stacjonowały różne oddziały wojskowe w sile batalionu.

Po wojnie francusko-pruskiej na dłużej z garnizonom jeleniogórskim został związany Śląski Batalion Strzelców nr 5. W styczniu 1889 r. otrzymał nazwę 1. batalionu strzelców von Neumanna nr 5. Batalion ten brał udział w I wojnie światowej na froncie niemiecko-francuskim. Podczas wojny stracił 68 oficerów i 1458 żołnierzy. W styczniu 1919 r. powrócił do Jeleniej Góry i w tym roku został rozwiązany.

Jeszcze przed wybuchem I wojny światowej i w trakcie jej trwania systematycznie rozbudowywano obiekty koszarowe przy ul. Obrońców Pokoju, oddając do użytku nowe obiekty, m.in.: w 1905 r. kasyno oficerskie (obecnie Wojskowa Komenda Uzupełnień), arsenał i Wojskową Królewską Komendę przy ul. Kilińskiego, tzw. Koszały Hindenburga przy trasie kolejowej Jelenia Góra–Szklarska Poręba, budynek koszarowy przy ul. Okrzei. Powstało także kilka obiektów szpitalnych: szpital przy ul. Mickiewicza, szpital przy ul. Wynałazców i szpitale zapasowe: w teatrze i gimnazjum przy ul. Teatralnej, szpital przy ul. Kruszwickej oraz w Cieplicach [8, s. 132-170].

Zapewne mała małych obiektów koszarowych na obszarze miasta nie wystarczała na zakwaterowanie większych oddziałów wojskowych w obliczu nowych zamiarów militarnych III Rzeszy w drugiej połowie lat trzydziestych. Dlatego w okresie międzywojennym w Jeleniej Górze wybudowano dwa nowe kompleksy koszarowe: przy ul. Grunwaldzkiej i Sudeckiej. W ten sposób znacznie zwiększyła się liczba stacjonujących jednostek wojskowych i żołnierzy. W koszarach przy ul. Obrońców Pokoju stacjonował 2. batalion 7. pułku piechoty pruskiej, przy ul. Grunwaldzkiej 83 pułk piechoty i przy ul. Sudeckiej 28 pułk artylerii górskiej. Wymienione pułki tuż przed wybuchem II wojny światowej opuściły zajmowane kompleksy koszarowe i zostały skierowane na różne fronty toczącej się wojny. Natomiast w czasie wojny w kompleksach koszarowych przy ul. Grunwaldzkiej i Sudeckiej utworzono zapasowe ośrodki szkolenia i uzupełnienia stanów osobowych obu pułków, zatrzymywały się tu również na odpoczynek w drodze na front i powracające z frontu wojska [10, s. 19-34].

Zupełnie odmienne funkcje pozostawione obiekty koszarowe spełniały po zakończonej wojnie, kiedy Jelenia Góra stała się integralną częścią składową odrodzonego państwa polskiego.

Od lipca do grudnia 1945 r. prawie w całości została skierowana do Jeleniej Góry i rozmieszczona w istniejących obiektach koszarowych 10. sudecka dywizja pie-

choty. Dywizja ta wiosną 1945 r. brała bezpośredni udział w operacji Łużyckiej w rejonie Nysy Łużyckiej, Budziszyna i Drezna, po zakończonych walkach czasowo ochraniała wytyczone granice na południowym obszarze państwa, a później przeszła do służby pokojowej. Służbę pokojową rozpoczynała w Jeleniej Górze w następujących obiektach koszarowych: przy ul. Sudeckiej stacjonował sztab dywizji, 13. dywizjon artylerii zmotoryzowanej, 21. samodzielny batalion saperów, 25. samodzielny batalion łączności i samodzielny pluton samochodowy, przy ul. Grunwaldzkiej zaś formalnie istniały dwa obiekty koszarowe; przy ul. Pobożnego rozmieszczono 25. pułk piechoty, a przy ul. Grunwaldzkiej 29. pułk piechoty oraz 39. pułk artylerii lekkiej. Ponadto pododdziały logistyczne i porządkowe dywizji zajęły inne obiekty wojskowe: przy ul. Obrońców Pokoju rozmieszczono oddział informacji i samodzielny pluton informacji przy ul. Wynałazców szpital garnizonowy, przy ul. Kilińskiego magazyny i garaże, przy ul. Krakowskiej magazyny i elewator, w budynkach przy ul. Konopnickiej umieszczono drukarnię wojskową. Od stycznia 1946 r. powołano Duszpasterstwo Garnizonowe. Jedynie 27. pułk piechoty tej dywizji stacjonował w Kłodzku. Na początku 1946 r. do obiektu koszarowego przy ul. Pobożnego przybyły dwie nowe jednostki wojskowe: 28. samodzielny dywizjon artylerii ciężkiej i Rejonowy Zarząd Kwaterunkowo-Eksplatacyjny [13, s. 459-502].

W drugiej połowie 1946 r. z pierwotnego składu organizacyjnego dywizji do Wrocławia przeniesiono 25. pułk piechoty, a 13. dywizjon artylerii zmotoryzowanej przeniesiono do Żagania. Ostatnim rokiem stacjonowania oddziałów 10. sudeckiej dywizji piechoty w Jeleniej Górze, był rok 1949. W tym roku dywizję przemianowano na 10. dywizję pancerną i przeniesiono do Wrocławia; pozostałe oddziały przeniesiono w następujące miejsca: 39. pułk artylerii lekkiej do Strzegomia, 28. samodzielny dywizjon artylerii ciężkiej do Leszna i 21. batalion saperów do Brzegu. W zasadzie pod koniec 1949 r. oba kompleksy koszarowe opustoszały.

Po wyjściu wojskowych jednostek liniowych w ich miejsce wprowadzono jednostki wojskowe innego przeznaczenia. Do koszar przy ul. Sudeckiej dyslokowano z Wrocławia 11. pułk Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego (KBW). W wyniku zasług dla regionu jeleniogórskiego pułk ten w 1953 r. przeformowano na 11. dolnośląską brygadę KBW, w trzy lata później, w 1956 r., ponownie wrócono do poprzedniej nazwy i struktury organizacyjnej pułku. Ostatecznie w kwietniu 1958 r. pułk otrzymał oficjalną nazwę – Dolnośląska Jednostka KBW. Pułk był dobrze rozbudowaną jednostką liczył przeciętnie od ok. 1300 do 2000 żołnierzy. W niezmienionym składzie organizacyjnym przetrwał oficjalnie do 1966 r., w którym na podstawie zarządzenia szefa Sztabu Generalnego został rozformowany, ostatnia zbiórka pułku odbyła się 29 marca 1967 r. W koszarach pozostał jedynie 11. samodzielny batalion saperów KBW.

Zupełnie inne przeznaczenie przypadło obiektom koszarowym przy ul. Grunwaldzkiej. W 1948 r. utworzono w Jeleniej Górze Oficerską Szkołę Piechoty nr 2, którą rozkazem z czerwca 1948 r. powołał minister Obrony Narodowej. Szkoła była stosunkowo liczna – o etacie 315 oficerów i podoficerów zawodowych, 90 cywilnych

pracowników kontraktowych i 810 podchorążych. Stosunkowo szybko podjęto decyzje o rozpoczęciu procesu kształcenia podchorążych już w drugiej połowie tego roku, jednocześnie na trzech rocznikach. Taka realizacja procesu kształcenia stała się możliwa ze względu na rozformowanie Oficerskiej Szkoły Polityczno-Wychowawczej w Łodzi i skierowanie I i II rocznika podchorążych na dalsze kształcenia do Oficerskiej Szkoły Piechoty nr 2 do Jeleniej Góry. Oprócz kształcenia podchorążych w szkole uruchomiono dwa kursy: Kurs doskonalenia podoficerów zawodowych i Kurs podchorążych piechoty dla podoficerów zawodowych.

Proces kształcenia w Oficerskiej Szkole Piechoty nr 2 trwał nieprzerwanie w latach 1948-1955. Szkoła udoskonaliła struktury organizacyjne, rozbudowała bazę dydaktyczną, przystosowując wiele obiektów do potrzeb kształcenia podchorążych. W szkole w cyklu trzyletnim kształcono głównie oficerów piechoty dla potrzeb jednostek liniowych Wojsk Lądowych. Jednak w 1955 r. podjęto decyzje o reorganizacji szkolnictwa wojskowego, która w pierwszej kolejności spowodowała likwidację Oficerskiej Szkoły Piechoty nr 2. Należy zaznaczyć, że wówczas w systemie szkolnictwa wojskowego istniały trzy szkoły oficerskie o podobnym profilu kształcenia. Po tej decyzji w ciągu kilku tygodni szkołę rozformowano; ostatnia promocja oficerska odbyła się 4 września 1955 r. Podchorążych I rocznika tej szkoły w całości skierowano do dalszego kształcenia do Oficerskiej Szkoły Wojsk Pancernych i Zmechanizowanych, a rocznika II do bliźniaczych szkół OSP nr 1 we Wrocławiu i OSP nr 3 w Elblągu. W latach 1949-1955 ukończyło szkołę 3031 absolwentów [3, s. 85-98].

Rozkaz o rozformowaniu Oficerskiej Szkoły Piechoty nr 2 nakazywał jednocześnie przeniesienie Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej Obszaru Kraju z Beniaminowa do Jeleniej Góry.

Do obiektów koszarowych przy ul. Grunwaldzkiej w 1949 r. przeniesiono Oficerską Szkołę Prawniczą, dotychczas funkcjonującą w Warszawie. Dla tej niewielkiej szkoły, liczącej 53 oficerów i podoficerów zawodowych oraz 240 podchorążych, wydzielono jeden budynek z zasobów Oficerskiej Szkoły Piechoty nr 2. Szkoła ta kształciła oficerów służby sprawiedliwości i administracji, a także w trybie eksternistycznym oficerów i podoficerów dla tej służby. W trzech kolejnych promocjach na terenie Jeleniej Góry wypromowano zaledwie 69 absolwentów. Na przełomie października i listopada 1951 r. szkołę przeniesiono do Mińska Mazowieckiego [4, s. 99-101].

Do miejsca opuszczonego przez Oficerską Szkołę Prawniczą w sierpniu 1951 r. przeniesiono, Oficerską Szkołę Topografów, która już w październiku tego roku rozpoczęła proces kształcenia podchorążych. Oficerska Szkoła Topografów występowała w znacznie skromniejszym stanie osobowym. Dla tej szkoły etat przewidywał 51 oficerów i podoficerów zawodowych, 24 pracowników kontraktowych i 75 podchorążych oraz 50 podchorążych kursu przyspieszonego. Szkoła prowadziła kształcenie w cyklu 2- i 3-letnim. Skrócony kurs przechodzili przyjmowani kandydaci podchorążowie ze Szkolnych Kompanii Oficerów Rezerwy. Absolwenci szko-

ty byli przygotowywani do służby topograficznej Wojska Polskiego. Do czasu jej rozformowania szkołę ukończyło 303 oficerów.

Rozkaz ministra obrony narodowej o rozwiązaniu Oficerskiej Szkoły Topografów ukazał się 10 kwietnia 1957 r., dokończenie kształcenia podchorążych ostatniego rocznika trwało ponad rok. Przy Oficerskiej Szkole Radiotechnicznej jako jednostka organizacyjna istniał cykl topografów, który po dokończeniu kształcenia 25 października 1958 r. został rozwiązany [5, s. 103-110].

Najdłużej w kompleksie koszarowym przy ul. Grunwaldzkiej stacjonowała przeniesiona tu w 1955 r. Oficerska Szkoła Radiotechniczna, a później Wyższa Oficerska Szkoła Radiotechniczna oraz w końcowym okresie Centrum Szkolenia Radioelektronicznego. Pobyt na tym terenie wymienionych szkół trwał do końca 2004 r., prawie przez pół wieku polscy radiotechnicy byli związani z Jelenią Górą.

W latach 1955-2004 w historii głównego wojskowego centrum kształcenia specjalistów z dziedziny radiolokacji należy wymienić trzy podstawowe podokresy [11, s. 332].

Pierwszy podokres jest związany z dyslokacją Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej z Beniaminowa do Jeleniej Góry we wrześniu 1955 r. (szkoła powstała w maju 1952 r.). Szkoła przybyła na ten teren w pełni zorganizowana i wyposażona w radiolokacyjny sprzęt specjalistyczny. Do roku 1969 szkoła kształciła oficerów w systemie 2- i 3-letnim w kilku specjalnościach: artylerii Obrony Powietrznej Kraju, artylerii Obrony Przeciwlotniczej, ubezpieczenia lotów, wojsk radiotechnicznych, rozpoznania i przeciwdziałania radioelektronicznego. Absolwenci Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej w swoich specjalnościach kierowani byli na różne stanowiska służbowe w Wojskach Lotniczych i Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju, Wojskach Lotniczych, Wojskach Obrony Powietrznej Kraju, Marynarce Wojennej, Okręgach Wojskowych i Instytucjach Centralnych MON. Najwięcej absolwentów kierowano do wojsk radiotechnicznych, artylerii przeciwlotniczej, artylerii raketowej. Wielu z nich jako żołnierze zawodowi doszło do wysokich stanowisk wojskowych i naukowych.

W latach 1952-1969 szkołę ukończyło 2852 oficerów wojsk radiotechnicznych. W tym okresie kształcono jeszcze specjalistów w innych dziedzinach, takich jak: młodszy specjalista, podoficer zawodowy, młodszy dowódca. W 1967 r. utworzono Szkołę Chorążych Wojsk Radiotechnicznych. Ponadto prowadzono szkolenie grupy indonezyjskiej i szkolenie elewów Podoficerskiej Szkoły Zawodowej im. Rodziny Nałasków.

W roku 1969 Oficerska Szkoła Radiotechniczna uzyskała status wyższej szkoły wojskowej i przyjęła nazwę Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej. Podstawę organizacyjną tworzyły: Batalion Podchorążych i Szkoła Chorążych Wojsk Radiotechnicznych. W 1974 r. utworzono Szkołę Oficerów Rezerwy przemianowaną później na Szkołę Podchorążych Rezerwy.

Strukturę organizacyjną szkoły w latach 1975-1992 uzupełniały kursy doskonalenia i przekwalifikowania: dwuletni kurs inżynierski, wyższe kursy doskonalenia oficerów i krótkoterminowe kursy specjalistyczne.

W latach 1985-1991 prowadzono kształcenie podchorążych na kierunku humanistycznym, a od 1991 r. wspólnie z Politechniką Wrocławską prowadzono także kształcenie podchorążych na kierunku telekomunikacji. W 1994 r. proces kształcenia podchorążych i kadetów został przerwany na skutek restrukturyzacji szkolnictwa wojskowego. Wyższą Oficerską Szkołę Radiotechniczną i Szkołę Chorążych Wojsk Radiotechnicznych rozwiązano, chociaż proces kształcenia trwał jeszcze dwa lata. Szkolenie podchorążych przejęła Wojskowa Akademia Techniczna.

W miejsce rozwiązanych szkół utworzono: Centrum Szkolenia Radioelektronicznego, które funkcjonowało w latach 1994-2004 i Katedrę Eksploatacji Systemów Radiotechnicznych Wydziału Elektroniki Wojskowej Akademii Technicznej, która proces dydaktyczny prowadziła w latach 1994-2001 [12, s. 70-78].

Po roku 2004 kompleks koszarowy przy ul. Grunwaldzkiej wojsko opuściło.

Po opuszczeniu kompleksu koszarowego w roku 1967 przez jednostki Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego, w tym samym roku przybył na to miejsce 84. pułk artylerii przeciwlotniczej o bogatych tradycjach bojowych sięgających okresu wojny, któremu w 1978 r. zmieniono numerację na 18. pułk artylerii przeciwlotniczej. Jednocześnie w roku 1978 z uzbrojenia pułku wycofano konwencjonalne armaty przeciwlotnicze 57 mm, a w ich miejsce wprowadzono rakiety przeciwlotnicze KUB. Kolejnej zmiany nazwy pułku dokonano w roku 1994, – pułk przyjął nazwę 18. karkonoski pułk przeciwlotniczy. Podlegał organizacyjnie dowódcy Śląskiego Okręgu Wojskowego, a w wyniku reorganizacji w 1998 r. przeszedł w podporządkowanie Krakowskiego Okręgu Wojskowego, rok później zaś wszedł w skład Korpusu Powietrzno-Zmechanizowanego.

Ostatecznie w 2001 r. został rozformowany, na jego bazie powstał dywizjon rakiet przeciwlotniczych KUB, przeniesiony do Koszalina. Koszary przy ul. Sudeckiej opustoszały [7, s. 131-140].

Od 2004 r. Jelenia Góra przestała pełnić funkcję garnizonu wojskowego. Istniejące obiekty koszarowe zmieniły swoje pierwotne przeznaczenie militarne, w większości przeznaczono je na potrzeby społeczeństwa jeleniogórskiego. Pozostały jedynie Kościół Garnizonowy i Wojskowa Komenda Uzupełnień. Współczesne trendy i rozwój wojskowości nie wymagają już tak ogromnej liczby ludzi i infrastruktury koszarowej, a to spowodowało zmniejszenie i zanik garnizonów wojskowych, w tym Jeleniej Góry jako garnizonu wojskowego.

Literatura

- [1] Haisig M., *Miasto w okresie wojny trzydziestoletniej (1618-1684)*, [w:] *Jelenia Góra. Zarys rozwoju miasta*, red. Z. Kwaśny, Wrocław 1989.
- [2] Haisig M., *Pod berłem Korony Czeskiej (1392-1526)*, [w:] *Jelenia Góra. Zarys rozwoju miasta*, red. Z. Kwaśny, Wrocław 1989.

- [3] Kuśmierek Z., *Oficerska Szkoła Piechoty nr 2 w Jeleniej Górze w latach 1948-1955*, Rocznik Jeleniogórski, t. XXXVI, Jelenia Góra 2004.
- [4] Kuśmierek Z., *Oficerska Szkoła Prawnicza w Jeleniej Górze w latach 1949-1951*, Rocznik Jeleniogórski, t. XXXVI, Jelenia Góra 2004.
- [5] Kuśmierek Z., *Oficerska Szkoła Topografów w Jeleniej Górze w latach 1951-1957*, Rocznik Jeleniogórski, t. XXXVI, Jelenia Góra 2004.
- [6] Kuśmierek Z., *11 Dolnośląski Pułk Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego w Jeleniej Górze*, Rocznik Jeleniogórski, t. XXXVI, Jelenia Góra 2004.
- [7] Kuśmierek Z., *18 Karkonowski Pułk Przeciwlotniczy w Jeleniej Górze*, Rocznik Jeleniogórski, t. XXXVI, Jelenia Góra 2004.
- [8] Kwaśny Z., *Na nowej drodze (do I wojny światowej)*, [w:] *Jelenia Góra. Zarys rozwoju miasta*, red. Z. Kwaśny, Wrocław, 1989.
- [9] Kwaśny Z., *Przejście pod nowe panowanie*, [w:] *Jelenia Góra. Zarys rozwoju miasta*, red. Z. Kwaśny, Wrocław, 1989.
- [10] Ptaszyński J., *Garnizon Jelenia Góra w ikonografii do 1945 roku*, [w:] *Z dziejów garnizonu Jelenia Góra*, red. Z. Kuśmierek, Rocznik Jeleniogórski t. XXXVI, Jelenia Góra 2004.
- [11] Stachula A., *Wyższa Oficerska Szkoła Radiotechniczna 1952-1992*, Jelenia Góra 1992.
- [12] Stachula A., *Wyższa Oficerska Szkoła Radiotechniczna w garnizonie Jelenia Góra*, [w:] *Biuletyn nr 4, Jeleniogórskie Stowarzyszenie Żołnierzy Radiotechników „Radar”*, Jelenia Góra 2005.
- [13] Wydra W., *Dziesiąta Sudecka. Z dziejów 10 Sudeckiej Dywizji Piechoty*, październik 1944-październik 1945, Warszawa 1977.

JELENIA GÓRA AS A MILITARY BASE

Summary

The article is an attempt to synthesize the history of the town, as related to permanent stationing of military forces during the recent two centuries. It became possible to station the troops when the municipal authorities bought and repaired barrack properties.

Social development and technical improvements as well as the two world wars made it necessary to develop the army structure as well as new garrisons. Most military objects were established before and during the First World War – this refers especially to military hospitals.

Between the two world wars, two new garrisons were built to house Wehrmacht, one in Sudecka Str. and the other in Grunwaldzka Str.

After 1945, some objects were transferred for the use of the population of Jelenia Góra. What remained in military use was primarily the two barrack complexes in Sudecka and Grunwaldzka Str., where for the nearly 60 years some troops of Polish Army were stationed until they were disbanded in 2004. Since then Jelenia Góra has lost its status of a military garrison town.